

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»  
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ  
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Декан юридичного факультету

\_\_\_\_\_ Ярослав ЛАЗУР

«\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ФІЛОСОФІЯ ПРАВА**

|                     |                                           |
|---------------------|-------------------------------------------|
| Рівень вищої освіти | <b>другий (магістерський)</b>             |
| Галузь знань        | <b>D Бізнес, адміністрування та право</b> |
| Спеціальність       | <b>D8 «Право»</b>                         |
| Освітня програма    | <b>Право</b>                              |
| Статус дисципліни   | <b>обов'язкова</b>                        |
| Мова навчання       | <b>Українська</b>                         |

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософії права» для здобувачів вищої освіти D Бізнес, адміністрування та право за спеціальністю D8 «Право» освітньої програми «Право».

Розробники:

**Попович Терезія Петрівна**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права.

**Телеп Юлія Василівна**, викладач кафедри теорії та історії держави і права.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри теорії та історії держави і права

протокол № 1 від «28» серпня 2025 року

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ Іван ПЕРЕШ

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

протокол № 2 від «08» вересня 2025 року

Голова науково-методичної комісії \_\_\_\_\_ Павло ЧЕРЕВКО

## 1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

| Найменування показників                                                                       | Розподіл годин за навчальним планом |                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------|-----------------------|
|                                                                                               | Денна форма навчання                | Заочна форма навчання |
| Кількість кредитів ЄКТС – 3                                                                   | Рік підготовки:                     |                       |
| Загальна кількість годин – 90                                                                 | 1-й                                 | 1-й                   |
| Кількість модулів – 1                                                                         | Семестр:                            |                       |
| Тижневих годин для денної форми навчання:<br><br>аудиторних – 2,1<br>самостійної роботи – 3,2 | 1-й                                 | 1-й                   |
|                                                                                               | Лекції:                             |                       |
|                                                                                               | 20                                  | 6                     |
|                                                                                               | Практичні (семінарські):            |                       |
|                                                                                               | 16                                  | 4                     |
| Вид підсумкового контролю:<br>Денна форма навчання – екзамен                                  | Лабораторні:                        |                       |
|                                                                                               |                                     |                       |
| Форма підсумкового поточного контролю:<br>модульна контрольна робота                          | Самостійна робота:                  |                       |
|                                                                                               | 54                                  | 80                    |
| Форма підсумкового контролю: письмова                                                         |                                     |                       |

## 2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Філософія права** – це наука, навчальна дисципліна, яка займає чільне місце в системі юридичної освіти. Тільки з початку 90-х років цей теоретико-філософський курс став невід’ємною складовою юридичної науки в Україні. Юридичні та філософські науки знаходять своє поєднання у філософії права. Філософське осмислення права покликане реалізовувати здобутки філософської думки, які пов’язують право з такими цінностями як свобода, справедливість, рівність. Сучасна філософія права розглядає право з погляду онтологічного аналізу його місця і ролі в загальноісторичному поступі людства.

**Мета вивчення навчальної дисципліни «Філософія права»:** ознайомлення здобувачів освіти із специфікою предмету; основними теоретико-правовими ідеями і поглядами, що склалися у сучасній теорії та філософії права; оволодіння здобувачами освіти основними теоретико-філософсько-правовими поняттями і категоріями, що відіграють основоположну роль у системі юридичних знань. У першу чергу, це пов’язано з розглядом питань, що стосуються предмету, структури, функцій теоретичного осмислення державно-правової дійсності, методології права; основних напрямів сучасної філософії права, концепцій право розуміння тощо.

У програмі реалізується раціональне поєднання загальноосвітнього та професійного навчання здобувачів освіти, максимальне наближення курсу до специфіки правознавчого фаху. Її доповнено теоретичним матеріалом, значимим із точки зору інтенсифікації діяльності в різних галузях юридичної практики. Увага у вивченні предмета повинна приділятися світоглядним та духовно-практичним аспектам відношення людини до світу. Особлива увага в програмі приділяється зв’язку філософії права та права як форм суспільної свідомості, що дозволяє досліджувати фундаментальні категорії права (права людини, свобода, справедливість, рівність та ін.), враховуючи їх філософське підґрунтя. У рамках навчальної дисципліни також розглядається сутність та смисл права як міри свободи особи в її взаємовідносинах із державою, владою, законом. Вивчення предмету «Філософія права» дає можливість поєднати філософський та правовий підходи щодо актуальних проблем правової сучасності.

Відповідно до освітньої програми для спеціальності «Право», вивчення дисципліни «Філософія права» (ОК1) сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких *компетентностей*, як:

**Інтегральна компетентність (ІК):** Здатність розв’язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.

**Загальні компетентності (ЗК):**

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

**Фахові компетентності спеціальності (СК):**

СК 1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв’язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності

СК 5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК 9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

## 3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Філософія права» вивчається на першому році навчання другого (магістерського) освітнього рівня і, відповідно, до структурно-логічної схеми освітньої програми «Право» опанування дисципліни не потребує попереднього вивчення освітніх компонентів у межах зазначеної освітньої програми.

#### 4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Право» вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (РН):

| Програмні результати навчання                                                                                                                                                                                                                               | Шифр РН |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання                                                                                                                                   | РН 1    |
| Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.                                                                                                                             | РН 2    |
| Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження | РН 3    |
| Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.                                               | РН 4    |
| Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності                                                                                  | РН 8    |

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Філософія права»:

| Очікувані результати навчання з дисципліни                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Шифр РН |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| Знати формувати відповідні світоглядні позиції на основі розуміння сутності права, місця і ролі права в житті суспільства з метою якісного підвищення рівня професійних компетентностей в галузі права                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | РН 1    |
| Уміти напрацьовувати навичок щодо самостійного осмислення процесів, які відбуваються у сучасному суспільстві, у пошуку шляхів до гуманізації суспільних відносин та втілення правових цінностей у сфері права                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | РН 2    |
| Знати формувати абстрактні поняття і оперувати ними, використовуючи прийоми логічного мислення. Уміти давати критичну оцінку й переосмислювати накопичені знання щодо розвитку правових феноменів, застосовуючи метод рефлексії                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | РН 3    |
| Знати вести діалог й аргументувати свою позицію під час публічних виступів та проведення занять з навчальною метою. Уміти організувати та володіти навичками під час різних етапів дискусії у службовій взаємодії (докомунікативний, комунікативний та посткомунікативний етапи) Знати формулювати правові обґрунтування та висновки, пропозиції, рекомендації.                                                                                                                                                                                                                      | РН 4    |
| Здатність при здійсненні наукових досліджень виявляти змістовну, методологічну (світоглядну) і програмно-оціночну частину різноманітних теорій та доктрин<br>Здатність осмислювати та аналітично оцінювати складні наукові проблеми<br>Вміння відображати результати досліджень у різних видах наукових робіт (тезах, статтях тощо)<br>Напрацювання комунікативних, дидактичних, гностичних та проєктивних здібностей з метою викладання юридичних дисциплін на високому рівні<br>Вміння проявляти креативність, виявляти творчий підхід при застосуванні методів і засобів навчання | РН 8    |

## 5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

### Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

Основними видами навчальних занять є: лекція, практичне заняття, самостійна робота, індивідуальна робота, консультація.

Види навчальних занять проводяться у таких формах: пояснення, розповідь, навчальна дискусія, самостійна робота.

Методи навчання: філософсько-правові методи; логічні методи; спеціально-юридичні методи, зокрема, історико-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний; пошуковий метод; пояснювально-ілюстративний метод; метод мозкового штурму; метод проблемного викладу; дослідницький метод; робота в малих групах тощо.

### Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: заслуховування виступів у ході проведення практичних занять; виконання кожним із здобувачів освіти індивідуального творчого завдання (есе), яке захищається у вигляді доповіді відповідно до запропонованих тем у рамках навчальної дисципліни.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: письмовий екзамєн.

### Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

| Поточне оцінювання та самостійна робота |    |    |    |    |    |    |    |    |     |     | Модульна контрольна робота | Сума |
|-----------------------------------------|----|----|----|----|----|----|----|----|-----|-----|----------------------------|------|
| T1                                      | T2 | T3 | T4 | T5 | T6 | T7 | T8 | T9 | T10 | Есе | 50                         | 100  |
| 5                                       |    | 5  | 10 |    | 5  |    | 5  | 5  | 5   | 10  |                            |      |

### Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

| Вид діяльності здобувача вищої освіти | Модуль 1  |                                       |
|---------------------------------------|-----------|---------------------------------------|
|                                       | Кількість | Максимальна кількість балів (сумарна) |
| Практичні (семінарські) заняття       | 8         | 40                                    |
| Есе                                   | 1         | 10                                    |
| Модульна контрольна робота            | 1         | 50                                    |
| <b>Разом</b>                          | 10        | 100                                   |

### Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Упродовж семестру, в якому вивчається дисципліна, здобувачі освіти повинні написати модульну контрольну роботу, що оцінюються у діапазоні від 0 до 50 балів.

Модульна контрольна робота здійснюється у формі надання письмових відповідей на 10 запитань, кожне з яких оцінюється у 5 балів. Підсумкова кількість балів за модульну контрольну роботу складається із сукупності правильних відповідей на 10 запитань і не може перевищувати 50 балів.

Неявка чи невиконання модульної контрольної роботи оцінюється в 0 балів незалежно від причини невиконання (неявки).

Здобувач вищої освіти, який не з'явився на модульну контрольну роботу, або ж його модульна оцінка складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний скласти (перескласти) модуль до початку підсумкового контролю у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету.

### Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Екзаменаційна методика оцінювання. До складання екзамену допускаються здобувачі вищої освіти, які мають підсумковий доекзаменаційний рейтинговий бал не менше 35.

Здобувач вищої освіти, доекзаменаційний рейтинговий бал якого складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний покращити його до початку екзамену під час чергування викладачів на кафедрі у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету. В протилежному випадку, здобувач не допускається до екзамену, і у нього виникає академічна заборгованість.

Екзамен з навчальної дисципліни здобувач вищої освіти може не складати, якщо він успішно пройшов усі модульні контролі та його влаштовує підсумкова доекзаменаційна рейтингова оцінка за навчальний рік. Здобувачі вищої освіти, рейтинговий бал яких становить від 35 до 59, екзамен складають обов'язково. Здобувач освіти може підвищити на екзамені рейтинговий бал, при цьому, за результатами складання екзамену оцінка не може бути менша за доекзаменаційний рейтинговий бал.

Екзамен проводиться у письмовій формі. Екзаменаційний білет складається з трьох теоретичних питань. Оцінювання результатів навчання на екзамені здійснюється за 100-бальною шкалою. Оцінка за екзамен вноситься у відомість обліку успішності.

| Сума балів за всі види навчальної діяльності | Оцінка ECTS | Оцінка за національною шкалою                                 |                                                                |
|----------------------------------------------|-------------|---------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|
|                                              |             | для екзамену, курсової роботи, практики                       | для заліку                                                     |
| 90-100                                       | A           | відмінно                                                      | зараховано                                                     |
| 82-89                                        | B           | добре                                                         |                                                                |
| 74-81                                        | C           |                                                               |                                                                |
| 64-73                                        | D           | задовільно                                                    |                                                                |
| 60-63                                        | E           |                                                               |                                                                |
| 35-59                                        | FX          | незадовільно з<br>можливістю повторного складання             | не зараховано з<br>можливістю повторного складання             |
| 0-34                                         | F           | незадовільно з<br>обов'язковим повторним вивченням дисципліни | не зараховано з<br>обов'язковим повторним вивченням дисципліни |

Знання здобувачів вищої освіти з дисципліни оцінюється за такими критеріями:

оцінку **«відмінно» (90-100 балів, А)** заслуговує здобувач освіти, який: всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи;

оцінку **«добре» (82-89 балів, В)** – заслуговує здобувач освіти, який: повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку **«добре» (74-81 бал, С)** заслуговує здобувач освіти, який: в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку **«задовільно» (64-73 бали, D)** – заслуговує здобувач освіти, який: знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення;

оцінку **«задовільно» (60-63 бали, E)** – заслуговує здобувач освіти, який: володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер;

оцінку **«незадовільно» (35-59 балів, FX)** – виставляється здобувач освіти, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

оцінка **«незадовільно» (35 балів, F)** – виставляється здобувач освіти, який: - володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; - допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; - не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

До модульної контрольної роботи допускаються всі здобувачі освіти, а до підсумкового семестрового контролю з навчальної дисципліни – здобувачі освіти, які отримали не менше 35 балів (враховуються як результати модульної контрольної роботи та поточного контролю під час семінарської та самостійної роботи здобувач освіти).

До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються здобувачі освіти, підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Здобувач освіти, який за результатами модульних контролів отримав оцінку «F» ( менше 34 балів), повинен до проведення підсумкового (семестрового) контролю покращити цю оцінку. Без такого покращання він до підсумкового (семестрового) контролю не допускається.

## **6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

### **6.1. Зміст навчальної дисципліни**

#### **Тема 1. Вступ до філософії права.**

Поняття та предмет філософії права. Основні питання філософії права. Необхідність філософського осмислення права. Сутність та особливості філософського підходу до права. Філософсько-правова рефлексія. Філософія права в системі соціально-гуманітарного знання. Проблема дисциплінарного статусу філософії права. Філософія і філософія права: співвідношення та взаємодія. Філософія права, загальна теорія права, соціологія права. Філософія права і галузеві юридичні дисципліни Структура філософії права. Функції філософії права. Значення філософії права для формування світогляду юристів.

#### **Тема 2. Проблеми методології філософії права.**

Методологія права та її рівні: філософський, загально-науковий, юридичний. Методологічні принципи дослідження права. Філософія права як загальна методологія праворозуміння. Критерії класифікації та світоглядно-методологічний потенціал основних способів осмислення правової реальності: позитивістського та природно-правового. Способи обґрунтування права: правовий об'єктивізм, правовий суб'єктивізм, правова інтерсуб'єктивність.

#### **Тема 3. Класичні школи філософії права.**

Позитивістська школа права: філософські витоки, методологічний потенціал та критика. Природно-правова школа: гуманістичний смисл, особливості, переваги та недоліки. Історична школа права: сутність та концептуальні засади. Теологічна школа права: генезис та основні позиції. Соціологічна школа права: витоки та концептуальні засади. Психологічна школа права: генезис та основні ідеї.

#### **Тема 4. Філософсько-правові концепції сучасності.**

Філософсько-правові погляди Г. Радбруха. Юридичний неопозитивізм: його сутність та напрями (Г. Харт, Г. Кельзен). Екзистенціально-феноменологічна філософія права (М. Гайдеггер, Е. Фехнер, В. Майхоффер, Г. Кон А. Рейнах, Е. Гуссерль). Герменевтична концепція права (А. Кауфманн, П. Рікер) Комунікативно-дискурсивна концепція права (К.-О. Апель, Ю. Габермас). Природно-правові тенденції у англо-американській філософії права (Л. Фуллер, Р. Дворкін). Інтегративний напрям у філософії права (Дж. Холл, Г. Берман, В. Кравітц, Ж.-Л. Бержель).

#### **Тема 5. Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні витоки, сучасні ідеї.**

Зародження вітчизняної філософії права. Філософсько-правові ідеї українських просвітників XVIII ст.-XIX ст. (Ф. Прокопович, Я. Козельський, Г. Сковорода, П. Юркевич): зародження класичної національної філософії права, проблема універсального обґрунтування ідеї права, поширення і розвиток «філософії серця» (кордоцентризму). Філософсько-правові ідеї П. Лодія. Філософсько-правові погляди М. Балудянського. Філософсько-правові погляди М. Драгоманова: походження держави і права, сутність держави, розуміння права та його джерел. І. Франко про виникнення держави і права, співвідношення права і закону, а також про суспільний ідеал. Б. О. Кістяківський про правову державу та сутність права. Філософсько-правові ідеї С. Дністрянського. Розвиток та особливості поглядів на державу і право діячів УНР (М. Грушевський та В. Винниченко). Наукові дослідження сучасних українських

філософів права. Основні школи філософії права в Україні. Місце української філософії права у структурі світових досліджень. Тенденції розвитку філософсько-правових концепцій в Україні на сучасному етапі. Філософія права в українській культурі.

#### **Тема 6. Філософсько-правова онтологія.**

Онтологія права. Онтологічна природа права. Онтологічне підґрунтя права. Правова реальність: сутність та особливості. Право як особлива реальність. Нормативно-деонтологічна природа права. Співвідношення належного і суцього у праві. Буття та існування права. Форми буття права: ідея права, правові норми і закони, правове життя. Дискусія про співвідношення права і закону. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності. Онтологічні основи теорії правосвідомості.

#### **Тема 7. Філософсько-правова гносеологія.**

Філософські проблеми пізнання у праві. Етапи і рівні пізнання у праві. Поняття гносеології права та її основні напрями. Гносеологічні принципи права. Категорія сутності та явища в праві. Різноманітність підходів щодо визначення поняття права. Філософське розуміння сутності права. Поняття в праві. Принципи утворення понять. Мета і доцільність понять у праві. Герменевтика права. Істина у праві. Сучасні концепції істини в праві.

#### **Тема 8. Правова аксіологія: ціннісні основи права.**

Правова аксіологія. Роль цінностей у праві. Цінність права. Правові цінності. Справедливість як основна цінність права та ключове поняття сучасної філософії права. Сучасні теорії справедливості. Право як справедливість. Свобода як визначальна характеристика людського буття та цінність права. Право як форма свободи. Рівність як категорія філософії права та цінність права. Концепції формальної (правової) і фактичної (реальної) рівності. Право як формальна рівність. Принципи формально-юридичної рівності в системі сучасного права.

#### **Тема 9. Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права.**

Поняття і проблеми правової антропології. Типи правової антропології. Антропологічні основи права. Образ людини у праві. Співвідношення праворозуміння та природи людини. Поняття «правова людина». Право як спосіб людського співіснування. Людинорозуміння як антропологічна проблема. Особистість і право. Автономія особистості. Особистість як суб'єкт права. Персоналістичні характеристики права. Права людини як вираження особистісної цінності права. Статус інституту прав людини в сучасному суспільстві. Філософська сутність та обґрунтування прав людини. Проблема універсальності прав людини. Гуманістична природа права. Трансгуманізм: сутнісні характеристики та основні тенденції розвитку. Трансгуманізм і антропологія права: вектори взаємовпливу.

#### **Тема 10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві**

Глобалізаційні трансформації права. Філософські аспекти взаємозв'язку права та держави. Філософсько-правовий вимір влади. Співвідношення права і влади. Право й економіка: взаємовплив і паритетні начала розвитку. Право і мораль. Єдність, протилежність та взаємодоповнюваність права і моралі. Етичні основи права. Філософсько-етичний зміст принципу толерантності. Право і релігія: філософсько-правові аспекти співвідношення.

## 6.2. Структура навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем                                                                          | Кількість годин |              |           |     |     |           |              |              |          |     |     |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------------|-----------|-----|-----|-----------|--------------|--------------|----------|-----|-----|-----------|
|                                                                                                        | денна форма     |              |           |     |     |           | Заочна форма |              |          |     |     |           |
|                                                                                                        | усього          | у тому числі |           |     |     |           | усього       | у тому числі |          |     |     |           |
|                                                                                                        |                 | л            | п         | Лаб | інд | с.р.      |              | л            | п        | лаб | інд | с.р.      |
| 1                                                                                                      | 2               | 3            | 4         | 5   | 6   | 7         | 8            | 9            | 10       | 11  | 12  | 13        |
| <b>1/2-ий семестр</b>                                                                                  |                 |              |           |     |     |           |              |              |          |     |     |           |
| <b>Модуль 1</b>                                                                                        |                 |              |           |     |     |           |              |              |          |     |     |           |
| Тема 1. Вступ до філософії права.                                                                      | 8               | 2            | 2         |     |     | 4         | 10           | 2            |          |     |     | 8         |
| Тема 2. Проблеми методології філософії права                                                           | 10              | 4            |           |     |     | 6         | 8            |              |          |     |     | 8         |
| Тема 3. Класичні школи філософії права                                                                 | 8               |              | 2         |     |     | 6         | 10           |              | 2        |     |     | 8         |
| Тема 4. Філософсько-правові концепції сучасності                                                       | 12              | 2            | 4         |     |     | 6         | 10           | 2            |          |     |     | 8         |
| Тема 5. Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні витоки, сучасні ідеї | 8               | 2            |           |     |     | 6         | 8            |              |          |     |     | 8         |
| Тема 6. Філософсько-правова онтологія                                                                  | 10              | 2            | 2         |     |     | 6         | 10           |              | 2        |     |     | 8         |
| Тема 7. Філософсько-правова гносеологія                                                                | 10              | 4            |           |     |     | 6         | 8            |              |          |     |     | 8         |
| Тема 8. Правова аксіологія: ціннісні основи права                                                      | 10              | 2            | 2         |     |     | 6         | 10           | 2            |          |     |     | 8         |
| Тема 9. Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права                                   | 6               |              | 2         |     |     | 4         | 8            |              |          |     |     | 8         |
| Тема 10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві                                            | 8               | 2            | 2         |     |     | 4         | 8            |              |          |     |     | 8         |
| <b>Разом за модуль</b>                                                                                 | <b>90</b>       | <b>20</b>    | <b>16</b> |     |     | <b>54</b> | <b>90</b>    | <b>6</b>     | <b>4</b> |     |     | <b>80</b> |
| <b>Разом за семестр</b>                                                                                | <b>90</b>       | <b>20</b>    | <b>16</b> |     |     | <b>54</b> | <b>90</b>    | <b>6</b>     | <b>4</b> |     |     | <b>80</b> |

### 6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

| № з/п | Назва теми                                                   | Кількість годин |          |
|-------|--------------------------------------------------------------|-----------------|----------|
|       |                                                              | денна           | заочна   |
| 1     | Вступ до філософії права.                                    | 2               | -        |
| 2     | Класичні школи філософії права                               | 2               | 2        |
| 3     | Філософсько-правові концепції сучасності                     | 4               | -        |
| 4     | Філософсько-правова онтологія                                | 2               | 2        |
| 5     | Правова аксіологія: ціннісні основи права                    | 2               | -        |
| 6     | Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права | 2               | -        |
| 7     | Філософські проблеми права в сучасному суспільстві           | 2               | -        |
|       | <b>Разом</b>                                                 | <b>16</b>       | <b>4</b> |

### 6.4. Самостійна робота

| № з/п | Назва теми                                                                                     | Кількість годин |           |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----------|
|       |                                                                                                | денна           | заочна    |
| 1     | Вступ до філософії права.                                                                      | 4               | 8         |
| 2     | Проблеми методології філософії права                                                           | 6               | 8         |
| 3     | Класичні школи філософії права                                                                 | 6               | 8         |
| 4     | Філософсько-правові концепції сучасності                                                       | 6               | 8         |
| 5     | Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні витоки, сучасні ідеї | 6               | 8         |
| 6     | Філософсько-правова онтологія                                                                  | 6               | 8         |
| 7     | Філософсько-правова гносеологія                                                                | 6               | 8         |
| 8     | Правова аксіологія: ціннісні основи права                                                      | 6               | 8         |
| 9     | Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права                                   | 4               | 8         |
| 10    | Філософські проблеми права в сучасному суспільстві                                             | 4               | 8         |
|       | <b>Разом</b>                                                                                   | <b>54</b>       | <b>80</b> |

## 7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

**Технічні засоби** – персональні комп'ютери, мультимедійний проектор.

**Програмне забезпечення** – пакет Microsoft Office, сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ», платформа «MOODLE», додаток GOOGLE MEET, корпоративна електронна адреса на домені UZHNU.EDU.UA.

## 8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

### Основна література

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с.

2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 2: Філософія права/ редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.
3. Козюбра М.І. Практична філософія права: монографія. К.: Дух і Літера, 2024. 496 с.
4. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
5. Сливка С. С., Романова А. С. Філософія права [Текст]: підручник / Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Київ: «Вид-во Людмила». Т. 7: Систематичний курс. Всеосяжна модуляція. Надприродно-правове підґрунтя / Видавництво 4-те переробл. і допов. 2024. 296 с.
6. Філософія права: підручник для здобувачів освіти юридичних вищих навчальних закладів / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. ; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2017. 208 с.

### Допоміжна література

1. Бандура О. Онтологія права як складова філософської онтології (попередні міркування). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. Том 22. № 2. С. 48-55.
2. Бондар Н.А., Міщенко М.С. Свобода як правова цінність: природа та особливості. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. Вип. 5. С. 26-30.
3. Братасюк В. М., Братасюк М. Г. Принцип визнання як необхідна засада становлення людини-особистості як суб'єкта права. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. № 1 (21). С. 22-28.
4. Вовк В.М., Налуцишин В.М. Суспільна мораль і право. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2024. Випуск 81: ч. 3. С. 303-307.
5. Жаровська І. Правова поведінка та ідентичність людини в дискусійній парадигмі філософії права. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2024. Випуск 81: ч. 3. С. 308-312.
6. Завальнюк В.В. Сучасні методи антропологічного дослідження права. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2023. № 1 (79). С. 342-347.
7. Козинець О.Г., Чумаченко В.Ю. Свобода як фундаментальна категорія філософії права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 708-710.
8. Магновський І. Й. Концепт природних прав людини в контексті природного права в національній науковій думці. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2022. Том XXXI. С. 48-56.
9. Максимов С. Теорія природного права: концептуальний і доктринальний виміри. *Право України*. 2021. № 1. С. 43-65.
10. Павлишин О., Васюта Ю. Справедливість як елемент ідеї права та її місце в системі правових цінностей. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 2 (20). С. 40-47.
11. Попович Т. П. Категорія обов'язку відповідно до «чистої» теорії права Г. Кельзена. *Публічне право*. 2022. № 3 (47). С. 95-100.
12. Попович Т. П. Розуміння обов'язку у світлі соціологічних концепцій права ХХ століття. *Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць*. 2024. Випуск 103. С. 156-163. DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v103.2024.21>.
13. Середюк В.В., Дудар С.К. Формула Густава Радбруха: концептуальний аналіз та практичне значення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2024. Випуск 84. Ч. 4. С. 389-396.
14. Семко М.О. Філософія права та її значення в процесі реформування правової системи України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 430-434.
15. Тімченко О.П., Козій І.В., Пігош М.А. Дієвість правової аксіології. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 662-665.

### Нормативно-правові акти

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: станом на 27 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV: станом на 27 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
4. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 19 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI: станом на 16 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV: станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
7. Господарський процесуальний кодекс України : Кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII: станом на 27 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
8. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV: станом на 18 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
9. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII станом на 18 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

### Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm> – Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія.
2. <http://www.lsl.lviv.ua/> - Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника.
3. <http://www.library.univ.kiev.ua> – Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.
4. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
5. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України.
6. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу.
7. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України.
8. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки).
9. <http://www.nbuv.gov.ua/online-2010/> - передплачені науково-інформаційні ресурси НБУ ім. В.І.Вернадського.
10. <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/> - електронні наукові видання НБУ ім.В.І.Вернадського.
11. <http://www.friends-forum.com/forum/printthread.php?t=5838&pp=30> - енциклопедії та словники.
12. <http://www.lib.com.ua/> - електронна бібліотека.
13. <http://www.slovari.org> – каталог словників (у тому числі, юридичні)
14. <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева).
15. <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> - юридична бібліотека (Україна)
16. <http://pravo.biz.ua/> - юридична бібліотека (Україна).
17. <http://www.vuzlib.net/> - економіко-правова бібліотека (оцифровані підручники)
18. <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html> – безкоштовна здобувач освітиська бібліотека юридичних ресурсів.

19. [www.lawukraine.com](http://www.lawukraine.com) - каталог юриста.
20. [www.defence.com.ua](http://www.defence.com.ua) - сам собі юрист.